

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE
POLITEHNICA BUCUREȘTI
CENTRUL UNIVERSITAR PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, LITERE, ISTORIE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
*IDENTITATEA - REFLEX AL CONȘTIINȚEI SACRULUI
ÎN OPERA LUI GRIGORE VIERU*

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. habil. MINA-MARIA RUSU

Student-doctorand:
ELENA-SILVIA MOGOȘ (TERPAN)

PITEȘTI

2024

CUPRINS

MULȚUMIRI	p. 1
ARGUMENT	p. 2
Capitolul I – FAȚETELE IDENTITĂȚII	p. 25
I.1 Evoluție personală și culturală.....	p. 25
I.2 Incursiune în universul poetic al lui Grigore Vieru	p. 32
I.3 Rădăcinile poeziei - <i>historia sacra</i> sub semnul tradiției identitare.....	p. 44
Capitolul al II-lea – ISTORIE ȘI SENS ÎN LUMEA LUI GRIGORE VIERU	p. 51
II.1 Un istoric al luptei pentru identitate națională.....	p. 51
II.2 Imaginea identității în lirica lui Grigore Vieru.....	p. 58
II.3 Limba română - arhetipul identitar	p. 63
Capitolul al III-lea – COPILĂRIA - CENTRUM MUNDI AL METAFOREI	p. 67
III.1 Spiritul paideemic și liric.....	p. 67
III.2 Mirajul copilăriei.....	p. 82
Capitolul al IV-lea – CONȘTIINȚA CREATURII	p. 91
IV.1 Între sacru și profan - drumul căutării de sine	p. 91
IV.2 Reverberații ale sacrului în lirica lui Grigore Vieru	p. 112
IV.3 Sacrul și sentimentul religiozității.....	p. 118
IV.4 Elemente și simboluri de sorginte sacră.....	p. 132
IV.5 În căutarea lumii originare.....	p. 139
IV.6 Dialogismul - conștientizarea identității.....	p. 148
Capitolul al V-lea – IUBIREA DE NEAM ȘI ȚARĂ - O RELIGIE	p. 161
V.1 Iubirea de țară - catalizatorul metaforei.....	p. 161
V.2 Poezie, pâine, țară și credință la Grigore Vieru.....	p. 176
V.3 Românismul - blazon cu aură sacră	p. 179
CONCLUZII	p. 192
ANEXE	p. 203
BIBLIOGRAFIE	p. 207

REZUMAT

Identitatea-reflex al conștiinței sacrului în opera lui Grigore Vieru

Cuvinte cheie: *identitate, mamă, rădăcină, sacru, profan, religiozitate, Dumnezeu, paideumă, patriotism, românism*

Zămislită dintr-o mare iubire de neam și țară, consubstanțială cu limba română rafinată prin filtrul sentimentelor, opera poetului Grigore Vieru fascinează, prin profunzimea ideilor și simplitatea cuvântului, prin originalitatea metaforei, prin naturalețea limbajului și complexitatea universului liricii sale. Așezat de critica literară în linia posteminescienilor, purtând cu demnitate emblema de patriot al românilor de pretutindeni, Grigore Vieru a scris cu luciditatea suferinței, izvorâtă dintr-o biografie dureroasă, într-un context istoric profund ideologizat.

Un poet valoros, cu aură, deseori comparat cu Eminescu, Grigore Vieru a avut un destin tragic. În ianuarie 2009, în urma unui accident de mașină, trupul său firav nu a rezistat, iar spiritul său a urcat la ceruri, alături de valorile culturii noastre naționale. Versul său are simplitatea creațiilor populare și profunzimea trăirilor adânci ale Doinei eminesciene, generând universul simbolic al destinului istoric al Basarabiei. Faptul că Prutul încă îi mai desparte pe românii de pe ambele sale maluri, că istoria recentă încă nu sparge barierele geografice impuse unității naționale, alături de constatarea că în critica literară românească, despre Grigore Vieru se vorbește ca despre un poet basarabean sunt tot atâtea argumente care îmi susțin cercetarea de față, concretizată în teza de doctorat. În bibliografia dedicată lui Grigore Vieru, am remarcat că foarte mulți oameni de litere din Republica Moldova i-au sondat abisurile creației și au emis judecăți de valoare despre importanța operei sale. Important este că și critica literară din România are câteva cărți dedicate, dar nu suficiente pentru a decide, pe drept cuvânt, că Grigore Vieru este un valoros poet român.

În acest context, actualitatea temei de cercetare doctorală pe care am abordat-o este susținută de faptul că fenomenul literar basarabean oferă sugestii multiple, utile pentru înțelegerea și încadrarea operei sale în procesul de construire a identității culturale a românilor de pretutindeni, înrolându-l pe Grigore Vieru în linia marilor poeți ai românilor, acolo unde considerăm că îi este locul. Totodată, rolul mobilizator al poeziei sale, caracterul mesianic ce îl apropie de poezia lui Octavian Goga, stilul elegant convertit în metaforă poetică și împletirea biografiei proprii cu destinul istoric al Basarabiei sunt dominantele liricii lui Grigore Vieru.

Premisa cercetării vizează nevoia de a interpreta fenomenul poetic basarabean aflat într-o permanentă metamorfoză, parcurgând drumul anevoios al sincronizării cu „celălalt mal”, sub

semnul sacralului, valorificând un subiect sensibil, aflat sub interdicție, în ultima jumătate de secol, pentru Basarabia înstrăinată, ruptă de matricea spirituală în care s-a născut.

Teza de doctorat *Identitatea – reflex al conștiinței sacralului în opera lui Grigore Vieru* valorifică un domeniu de cercetare necesar, îndreptând atenția asupra creației literare a poetului basarabean, Grigore Vieru, analizând modalitățile de reprezentare a sacralului și a identității naționale, într-o complementaritate evidentă.

Urmărind perspectiva menționată, am realizat o incursiune în opiniile unor critici și istorici literari, din Republica Moldova, dar și din România. Mihai Cimpoi, Fănuș Băileșteanu, Stelian Gruia, Virgil Nistru Țigănuș, Theodor Codreanu, Ana Bantoș și nenumăratele articole publicate în revista *Limba Română*, destinată românilor de pretutindeni. În toate abordările critice ale operei poetului, am identificat un substrat evident biografic, astfel încât opțiunea de a reuni rezultatele cercetării din perioada stagiului în prezenta teză de doctorat, într-o manieră deschisă, aparent împletind informațiile care țin de latura monografică și cele care vizează intuiția critică, pe fondul unor deschideri culturale, toate menite să deschidă perspectiva introducerii consecvente în istoria literaturii române a lui Grigore Vieru. Având nevoia de repere critice consolidate în abordarea poeziei lui Grigore Vieru, am valorificat foarte mult critica literară din Basarabia, ajustând concluziile cu ajutorul opiniilor criticii literare din România.

Creația viereană surprinde prin dinamism, fiind verificată în timp și construită pe un imaginar cu fond vizionar unic, recurgând la o serie de teme și motive fundamentale și la o bogată sursă de simboluri. Universul liric vierean este integrat în contextul cultural național, având în vedere crezul, tradițiile și geniul popular transmis de secole, reunite sub semnul „spiritului identitar”. Originalitatea operei sale constă în faptul că poetul inovează, prin imagini proprii, prin simbolurile gândite și prin semnificațiile dezvoltate de acestea, sistematizând imaginile proprii, simbolurile și miturile, oferindu-le deplina libertate de a se reactualiza mereu și a produce noi valențe stilistice și simbolice. La rândul lor, acestea favorizează corelația dintre produsul imaginarului poetic vierean și imaginarul poetic prezent în operele lirice ale altor scriitori.

O abordare a identității din perspectiva conștiinței sacralului presupune conexiunea cu timpul și spațiul, o reconstruire într-o manieră poetică a Lumii în care poetul „există”, o reconfigurare a raportului Poet – Lume, spre înțelegerea complexă a românului de pe celălalt mal al Prutului.

Prezenta teză de doctorat împletește viziunile critice asupra operei poetului cu detaliile biografice, demonstrând astfel consubstanțialitatea lui Grigore Vieru, ca ființă, cu istoria românilor din Moldova de peste Prut. Fără a fi o tratare monografică a operei viereane, prezenta teză de doctorat este o interpretare a textului liric vierean din perspectiva identității naționale și a

conștiinței sacrului, sondând arhetipurile, valorificând domeniul antropologiei culturale, al teologiei și al filozofiei, cu intenția de a evidenția capacitatea unor simboluri recurente de a construi o poetică de o factură specială, profund ancorată în sacru și în spiritul identitar.

În lirica poetului se întâlnesc matrici ale ființei (individuale, naționale sau universale) care capătă sens metaforic, alegoric și simbolic în întreaga sa creație, trimitând la rădăcinile arhetipale care îi susțin universul poetic. Lirica sa este rezultatul unui lung și laborios exercițiu confesiv direct, secvențe de viață autentică fiind surprinse de imaginarul poetic și proiectate în universul sacrului identitar.

Demersul realizat este susținut de ideea că întreaga creație literară viereană poate fi analizată din diverse perspective, atât tradiționale, cât și moderne, diferite sau complementare celor practicate până în prezent, făcând apel, prin documentare, la perspectivele date de critica literară consacrată, la multiplele abordări nuanțate stilistic, tematice, istorice, socio-culturale etc., mijloace de accesare a fondului liricii lui Grigore Vieru, care evidențiază predispoziția poeziei lui de a se dezvălui prin semnificațiile complementarității spiritului identitar cu sacrul. Prin creația sa, poetul Grigore Vieru se înrolează într-un timp mitic, în sprijinul „comunității” pe care o reprezintă, „comunitatea” fiind grupul care are în comun o sumă de valori care construiesc imaginar un alt chip Lumii în permanentă schimbare. Universul terestru este convertit într-o lume rafinată, prin simbolul sacru, cel care certifică identitatea individuală și națională. Criticul literar Mihai Cimpoi, în cadrul eseului *Întoarcere la izvoare*, subliniază faptul că poetul se întoarce la izvoarele de unde a rodit personalitatea sa creatoare, sugerându-se astfel axa creației sale lirice. Grigore Vieru se întoarce la matricea arhetipală a neamului, valorificând conexiunea cu mitul, cu balada și cu tradiția populară românească.

Importanța și pertinența temei cercetate – imaginarul identitar și conștiința sacrului – sunt argumentate prin dovezile estetice și etice descoperite în poeziile sale care au contribuit la promovarea identității naționale, a iubirii de țară, la afirmarea adevărului istoric despre Basarabia înstrăinată. Prin credință, demnitate, curaj civic, devotament față de pământul românesc, Grigore Vieru s-a raportat la valori care i-au caracterizat existența pământească.

Ne-a reținut atenția elementul specific național, regăsit în spațiul identitar românesc, reprezentat printr-o sumă de elemente fundamentale, cu rol matricial, care înglobează în sine o simbolică ce are tangențe funcționale cu sacrul, întreținându-le existența în timp și istorie, precum: casa părintească, limba maternă, tricolorul, Prutul, pâinea de pe masă, leagănul copilăriei și implicit chipul mamei, un simbol fundamental în poezia lui Grigore Vieru. Toate acestea sunt simboluri ale nucleului societății autohtone românești care demonstrează apartenența la acest popor la „spațiul dorului”. Elementele menționate devin esențe care se regăsesc în subconștientul comunității basarabene, alcătuind arhetipul național, consubstanțial cu

ființa lui Grigore Vieru, poetul vibrând la trecut, la istorie, la valorile tradiției strămoșești. Arhetipurile și simbolurile ne-au susținut în demersul cercetării, determinându-ne să folosim cât mai multe surse de informare, care să ne ajute într-o descifrare originală a lor.

Actualitatea subiectului propus este confirmată, în contextul social-istoric și de rolul jucat de Grigore Vieru pentru apărarea identității naționale, pentru păstrarea limbii române ca limbă strămoșească și pentru promovarea alfabetului latin.

Pe de altă parte, lucrarea urmărește și funcționalitatea imaginarului simbolic în generarea imaginilor la nivel de înțelegere și interpretare a conținutului ideatic al lirismului vierean. De asemenea, în conținutul lucrării am urmărit analiza structurilor compoziționale, modul de conceptualizare, de gândire și de exprimare poetică, în plan evolutiv, de la poezia pentru copii, până la cea destinată vârstei maturității, etape din existența ființei similare celor din istoria pământului moldav. Creația viereană izvorăște din experiența mistică pe care poetul o trăiește, cu rădăcini în copilăria zbuciumată, marcată de război și foamete. Frica de moarte, dorința de a trăi, de a simți libertatea în sensul ei adevărat, determină, în situația poetului și a generației sale, încercările descoperirii lui Dumnezeu.

Poezia sa se află sub semnul autenticității, Grigore Vieru reușind să ignore viziunea proletcultistă existentă la acel moment în literatură, revigorând modelul poetic autohton, prin valorificarea tradițiilor cu redeschiderea orizontului național spre universalitate.

Asimilat generației '60, lirismul lui Grigore Vieru, interpretat din perspectiva modernismului, reușește să se apropie de ființa celuilalt, întreaga sa creație poetică devenind astfel o pledoarie pentru semenii săi, dar și o modalitate de a-i mulțumi lui Dumnezeu pentru harul care îl înobilează, pentru vizionarism, pentru puterea de a înțelege și simți formele sacrului pe pământ, împletirea sacrului cu profanul, capacitatea de a prelua suferințele neamului său și de a le preface în metafore ale destinului național.

Apropierea lui Grigore Vieru de „lumea” care devine receptor al operei sale poetice, se face prin cuvântul artistic. Poetul luptă pentru refacerea spirituală a lumii din care vine, în care trăiește, ferindu-se de ideologia comunistă, reușind să restabilească echilibrul identitar. Poezia sa devine astfel o formă de comunicare, un dialog al poetului cu Lumea, cu istoria, cu dimensiunea mitică a timpului.

Grigore Vieru se înscrie în peisajul literar românesc din Basarabia, fiind unul dintre cei mai valoroși poeți, a cărui operă este scrisă într-o curată limbă românească, în patria numită de poet „Patrie de pământ și cuvinte”. Opera lui este reprezentativă pentru literatura de rezistență a Basarabiei, în fața deciziilor istorice arbitrare care au rupt-o de patria-mamă.

Sub aspect constitutiv, lucrarea de cercetare este structurată în cinci capitole, axate pe problematica identității, privită din perspectiva sacrului, pornind de la reperele teoretice către cele aplicative asupra operei poetului.

În primul capitol al lucrării de cercetare, *Fațetele identității*, am consemnat repere teoretice cu privire la abordările și caracteristicile identității în metafora viereană și am stabilit principalele coordonate privind imaginarul poetic, valorificând imaginarul simbolic.

În subcapitolul I, intitulat *Evoluție personală și culturală*, am realizat o succintă prezentare a vieții și activității poetului, reținându-se date de referință: nașterea poetului, care vine pe lume pe 14 februarie 1935, din doi părinți români, plugari, Pavel și Eudochia Vieru, precum și locul său natal fiind satul Pererîta, situat în Republica Moldova. Debutul său editorial are loc în anul 1957, în timpul studenției sale, cu o plachetă de versuri pentru copii intitulată *Alarma*. Studiază apoi la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău, Facultatea de Filologie și Istorie, pe care o absolvă în anul 1958. Volumul de versuri care marchează un moment important de cotitură în creația lui Grigore Vieru și în drumul său artistic este *Numele tău*, care apare în anul 1968. Volumul a fost extrem de apreciat de critica literară, având o prefață aparținându-i lui Ion Druță. La acel moment, cartea a fost considerată cea mai originală creație poetică a scriitorului, fiind inclusă în cadrul cursurilor universitare de literatură, un pionierat al timpului. Anul 1970 este anul în care poetul Grigore Vieru publică *Abecedarul* la Editura Lumina, alături de Spiridon Vangheli și de pictorul Igor Vieru, pentru elaborarea acestei lucrări aducându-și contribuția și unii învățători basarabeni. În substraturile simbolice, volumul cuprinde ideea de limbă română, ca materna poporului de dincolo de Prut.

Anul 1973 are o semnificație aparte pentru traiectul său profesional artistic și pentru sufletul său. Poetul împlinește 38 de ani și ajunge pentru prima dată în România, având astfel prima legătură cu Patria-Mamă, invitat fiind într-o delegație, un prim contact deosebit de emoționant pentru poet. În semn de adâncă recunoaștere a valorii sale, în 1990, Grigore Vieru este ales membru de onoare al Academiei Române, în ciuda granițelor care despart formal Basarabia de România.

Subcapitolul II se intitulează *Incursiune în universul poetic al lui Grigore Vieru și prezintă tematica și ineditul liricii viereane, poetul prezentând drama dezrădăcinării, drama identitară a basarabenilor. Tematic, opera lui tratează teme sacre, dar și profane, subliniind conștiința sa legată de rolul de catalizator al limbii române pentru consfințirea identității poporul român, a românilor de pretutindeni. Contextul existențial în care poetul Grigore Vieru scrie a oferit peisajului literar românesc de dincolo de Prut un scriitor absolut înzestrat cu scânteia geniului și cu un uluitor dar de a simți „timpul”, transfigurând artistic lumea exterioară prin filtrul său interior. Drumul artistic parcurs de poetul Grigore Vieru este calea spre libertate prin*

realitatea basarabeană, dar și prin incursiuni în mit, un drum către înțelepciune, o călătorie inițiată spre centrul ființei sale, prin creație, ca formă a devenirii, într-un univers al sacralului.

În subcapitolul al III-lea, intitulat *Rădăcinile poeziei – Historia sacra sub semnul tradiției identitare*, am reconstituit logica scrierilor sale care oglindesc latura identitară, religioasă, cu inserții în literatura cronicarilor. Generația poetului Grigore Vieru încheagă legătura literaturii basarabene cu generația lui Nicolae Labiș, „copiii anilor treizeci” descoperind astfel și poezia lui Mihai Eminescu, un reper care ancorează spiritul identitar în istorie și în cultura națională.

Poeții generației '60 realizează o disociere a frumosului de urât, a sacralului de profan, oferind valoare mitică trecutului, mamei, limbii vorbite, vetrei strămoșești, cerului și izvoarelor. Poezia lui Grigore Vieru înseamnă pentru basarabeni regăsire și destăinuire. Procesul regăsirii de sine a basarabeanului, în contextul social și politic în care s-a aflat, reprezintă o cale de distilare a înțelegerii Lumii, ca reflex al sacralului.

Simbolismul religios este menit, ca limbaj asemănător funcțional cu acela al picturii sau al muzicii, să deschidă sufletul spre o trăire profundă a iubirii de țară, de limba maternă. Diminuarea treptată a dogmei, dusă până la dispariția ei, a determinat moartea lui Dumnezeu, întâlnindu-se o schimbare în receptarea ideii de sacru, o transformare a divinului în sacru. Poezia constituie pentru basarabean „apa cea vie”, „hrana cerească” pe care omul o folosește pentru a-și liniști sufletul.

În poeziile sale, Grigore Vieru a sacralizat copilăria, mama, limba română, patria, satul natal, glia, pâinea și chiar pe Dumnezeu, universul re-creat astfel fiind o minunată călătorie în Lumea sacralului. Astfel, poetul Grigore Vieru demonstrează că știe drumul spre „casă”, iar creația sa devine calea către Itaca, iar el, asemeni lui Ulise, nu își uită niciodată mama, iubita, casa, familia, rădăcina.

Amănuntul biografic esențial în viața și activitatea creatorului Grigore Vieru dezvăluie faptul că mama poetului a fost cea care i-a sădit în inimă dragostea pentru Dumnezeu, dragostea de neam, de limbă, apartenența la neamul românesc și de aceea, prin versurile sale, poetul simte și înțelege suferința neamului său crucificat, fiind înzestrat cu o sensibilitate aparte, versurile sale devenind astfel mărturisiri vii ale durerii basarabenilor.

Capitolul al II-lea se intitulează *Istorie și sens în lumea lui Grigore Vieru* și este divizat în trei subcapitole. În cadrul acestui capitol, ne-am axat cercetarea pe identitatea națională pornind de la istoricul luptei pentru libertate și continuând cu imaginea identitară conturată în lirica viereană tematic și simbolic. Sentimentul sacralului este un sprijin al luptei identitare naționale. Limba română este, la rândul ei, un element identitar pe care poetul l-a susținut liric, atât ca om, cât și ca poet.

În subcapitolul 1, intitulat *Un istoric al luptei pentru identitate națională*, am prezentat un parcurs al evoluției spirituale, pentru românism și românită, ca formă de rezistență împotriva politicii de deznaționalizare din Basarabia.

Latura identitară a existenței fiecărui popor este esențială devenirii lui, evoluției lui spirituale, Basarabia cunoscând o profundă criză identitară, date fiind vicisitudinile istorice pe care le-a trăit. Identitatea este esențială pentru basarabeni, deoarece fără identitate, aceștia își pierd românită, lupta pentru identitate fiind, de fapt, lupta pentru păstrarea românității în Basarabia. Limba română este, prin excelență, simbol identitar românesc, în spiritul care transpare din opera lui Alexei Mateevici.

Subcapitolul al II lea, intitulat *Imaginea identității în lirica lui Grigore Vieru*, centrează analiza noastră pe calitatea poetului de a fi păstrător al spiritului identitar, demonstrată prin lupta sa pentru identitate națională, care capătă și valențele luptei pentru Limba română.

Sub imboldul omului și poetului Grigore Vieru, lupta pentru identitatea națională precum și lupta pentru impunerea alfabetului latin au fost continuate de toți basarabeni care nu au încetat să creadă în rădăcinile comune cu frații de peste Prut, în spiritul identitar al Patriei mame.

În subcapitolul al III lea, intitulat generic *Limba română – arhetip identitar*, am continuat demersul cu ilustrarea valorii limbii române pentru afirmarea și conservarea spiritului identitar, pe fondul unei înalte simțiri patriotice.

Capitolul al III lea, intitulat *Copilăria – Centrum Mundi al metaforei*, pornește de la conceptul filosofic al lui Leo Frobenius care vorbește despre „paideumă”, având ca semnificație „suflul locului”, continuând cu paralelismul dintre conceptul „paideuma” și legătura acestuia cu evoluția spirituală a lui Grigore Vieru. În concepția lui Frobenius, paideuma are o evoluție cronologică atât din perspectiva comunităților, cât și a fiecărui om, în parte, filosoful considerând că există trei etape ale evoluției paideumice, apreciind faptul că ele se conturează ținând cont de vârsta omului: a tinereții, a maturității și a bătrâneții, ultima perioadă fiind una în care omul se supune unor obișnuințe și nu mai are forța de a se manifesta în planul creației. Copilăria lui Grigore Vieru a fost nefericită, departe de paradisul promis de cei care credeau în „homo sovieticus”.

În al doilea subcapitol, intitulat *Mirajul copilăriei*, am ilustrat suportul paideumic în lirica viereană, interpretând diversele texte lirice adecvate acestei teme, cercetând elementele arhetipale prezente în opera sa: mama, copilăria, pământul, satul și limba.

Cercetările cele mai importante privind arheitatea imaginarului poetic vierean îi aparțin lui Mihai Cimpoi, fiind incluse în lucrarea *Grigore Vieru, poet al arhetipurilor*, o lucrare aflată la a patra ediție, revizuită și adăugită, în anul 2009. În universul sufletesc al poetului, se regăsesc elementele care dobândesc sacralitate: duminica, ziua săptămânii care îl face să își amintească de

copilărie ca timp sacru, casa părintească, azima. Poetul aduce în acest univers al copilăriei și legătura pe care mama o are cu fiul pierdut în război sau cu tatăl, acestea devenind elemente ale exilului interior vierean.

Spațiul paideemic vierean s-a identificat cu matricea românească, astfel poetul reușind, prin specificul creației sale, să devină unul dintre cei mai originali scriitori români ai secolului al XX-lea. Grigore Vieru este recunoscut și prin farmecul inedit al versurilor pentru copii, versuri grupate sub titlul *Umbreluța spicului*, oglindind firea caldă și spiritul ludic al poetului, poezii scurte cu titluri sugestive: *Mama*, *Bunica*, *Satele Moldovei*, *Primăvara*, *Vara*, *Toamna*, *Iarna*, fiind doar câteva exemple care trimit către rădăcină, către spațiul identitar, către familie și către sat și către anotimpuri, construind un imaginar poetic al locurilor dragi poetului încă din fragedă pruncie.

Cel de-al IV-lea capitol al lucrării, intitulat *Conștiința creaturii*, conține șase subcapitole în care am dezvoltat lumea sacralității, pentru a ilustra importanța sacrului în opera poetului, în relație de complementaritate cu tumultul luptei pentru apărarea identității naționale. Această identitate căutată neobosit de românii basarabeni se află sub semnul conștiinței sacrului, sub semnul lui Dumnezeu, care le devine reazem, protector în fața nedreptăților istorice și sociale.

În primul subcapitol, denumit *Între sacru și profan – drumul căutării de sine*, ne-am axat pe ideea că lirica viereană prezintă armonia originară către care tinde ființa în căutarea limbajului primordial și a stării începutului de lume, acesta exprimând vocea lăuntrică a neamului său într-o poezie marcată de simplitate.

Prin conținutul ei ideatic, poezia lui Grigore Vieru, capătă caracter gnomic, în cadrul acesteia întâlnindu-se împletirea elementelor religioase cu elementele filosofice. Aflat în ipostaza de „homo religiosus”, poetul Grigore Vieru valorizează liric conținutul biblic referitor la timpul și spațiul originar.

În cel de-al doilea subcapitol, cu titlul *Reverberații ale sacrului în lirica lui Grigore Vieru*, am dezvoltat ideea de sacru începând cu perspectiva filosofică și continuând cu cea literară și ilustrând ipostaza de „homo religiosus” a poetului însetat de credință și de adevăr.

În acest context am făcut apel la Mircea Eliade, care spunea despre sacru că este un element ce se regăsește în structura conștiinței fiecăruia, sacrul fiind o latură care a existat înaintea apariției universului individual, activând în situații limită în care conștiința caută soluții, aflată sub influența elementelor profane ale existenței omului. Cauzele externe din viața socială a omului își pun amprenta pe universul sufletesc.

Poetul Grigore Vieru conștientizează relația care se stabilește între ființa sa și sacru, acesta făcând parte din profunzimea ființei sale. Creația poetică devine o formă de comunicare a

poetului cu Lumea Sacrului, astfel poetul Grigore Vieru înscriindu-se în galeria „homo religiosus”.

Am conceptualizat subcapitolul al treilea, numit *Sacrul și sentimentul religiozității*, din perspectiva religiozității poetului. Atitudinea christică își găsește resortul într-o lume care nu l-a pierdut pe Dumnezeu, o lume care nu trebuie să-și uite rădăcinile spirituale. Prin cuvântul sacru, poezia reușește să îl aducă pe Dumnezeu în lume, pentru alinarea suferințelor neamului său. Sacrul pătrunde în toată creația sa poetică, prin simplitatea solemnă a versului, cu accente psaltice, apoi prin metafora inspirată de cuvântul plin de har.

În lirica viereană nu este întâlnit acel sacru canonic, ci unul organic, consubstanțial cu ființa. Poetul devine homo religiosus și crede în existența spirituală a două patrii, Patria Mamă, de pe Pământ și Patria cerească, mărturisindu-și credința în lirica sa. Stilul său se aseamănă cu stilul lui Octavian Goga, regăsindu-se elemente identitare asemănătoare: rădăcina, porumbul, ciocârlia, casa, fântâna, lacrima.

Subcapitolul al patrulea se intitulează *Elemente și simboluri de sorginte sacră*, subcapitol în cadrul căruia ne-am ocupat de elementele sacralizate de poetul care caută echilibrul existențial și pe care-l află prin intermediul acestora, cu ajutorul lui Dumnezeu. Doar prin credință, în viața poetului intervine acceptarea neprevăzutului existențial și a ideii de moarte. Relația omului cu sacrul implică relația legătura organică a ființei cu credința. Cercul rămâne un simbol al dragostei creștine, în centrul acestuia, omul aflându-l pe Dumnezeu, iar prin semnificație, trimite și către timp, simbolizând veșnicia.

Sacrul este o stare de grație a lumii satului patriarhal unde rafinamentul cultural descoperit în literatura populară a încântat copilăria lui Grigore Vieru, spațiul identitar patriarhal regăsindu-se peste timp în locul acesta, un rai primordial (illo tempore, vârsta dintâi), numit de Lucian Blaga „spațiu mioritic”. Relația Blaga-Vieru reprezintă un fenomen catalizator în contextul istoric literar românesc. În spirit blagian, Grigore Vieru metaforizează relația sacru-profan pe care pune temelie creației sale poetice. Ideea continuității și promovarea relațiilor profunde, originare, cu pământul, cu glia străbună, cu spațiul identitar, aparținând lumii sacre se identifică la mai toți poeții basarabeni, fiind o rană deschisă de istorie.

Subcapitolul următor, *În căutarea lumii originare*, evidențiază elementele primordiale pe care le-am identificat în lirica lui Grigore Vieru. Prezența acestora în lirica sa invocă poetica elementelor primordiale, astfel încât focul, apa, pământul, aerul capătă rol determinant în construirea imaginii începutului de lume, a unei inițieri guvernate de prezența absolută a Divinului, în tot și în toate.

Subcapitolul al șaselea, denumit *Dialogismul – conștientizarea identității*, surprinde faptul că actul creației este, metaforic vorbind, este rezultatul unei comunicări pe care poetul o

realizează cu *mama, iubita, copilul, viața, moartea și Divinitatea*, aceste dialoguri devenind constante simbolice ale identității sale, de om și poet.

Relația cu Dumnezeu este un element determinant pentru existența omului, divinitatea fiind însuși *izvorul, copilul, viața și moartea, existența* dobândind semnificația unei mari treceri. Dialogul din opera sa, pus în context religios și artistic, este realizat de poet pentru a cunoaște izbăvirea, care vine de la Dumnezeu prin Înviere, la care nu se poate ajunge decât valorificând și valorizând reperele sacre.

Ultimul capitol se intitulează *Iubirea de neam și țară – o religie*, fiind partea în care am abordat importanța sentimentului religios în cultivarea și susținerea patriotismului, a iubirii de țară, de neam și de limbă, sentimente absolut necesare continuității spiritului identitar aflat sub semnul sacralului, într-un loc iubit de Dumnezeu - Basarabia.

În subcapitolul I, denumit *Iubirea de țară – catalizatorul metaforei*, am ilustrat poetic teme care susțin religiozitatea ca resort al patriotismului: maternitatea celestă, sacrificiul divin și motivul Christic.

Dragostea pentru patrie abundă în toată opera lirică viereană. Astfel, iubirea pentru patrie înseamnă și dragostea pentru natura ei, pentru frumusețea locurilor natale, fiind expresii ale patriotismului.

Crezul poetic vierean este fundamentat pe iubirea de patrie. Poeziile sale sunt dovezile luptei pentru dreptatea și libertatea basarabenilor, ca urmare a sentimentului său de dragoste și a puterii sale de jertfă creatoare pentru pământul strămoșesc. Izvorul acestei iubiri necondiționate pentru patrie a fost mama poetului, care i-a modelat structura sufletească, mama devenindu-i carte sfântă, dar și o lecție de istorie vie din care poetul ia seva iubirii de neam, de limbă, dar și forța visului unirii Basarabiei cu românii de peste Prut, frați neschimbați de vitrega istorie.

În cadrul subcapitolul al doilea, intitulat *Poezie, pâine, țară și credință* la Grigore Vieru, am interpretat simbolistica pâinii, din perspectivă religioasă, dar și tradițională, pornind de la identitatea noastră ortodoxă, fapt relevant în susținerea identității naționale în Basarabia, pâinea, grâul și coliva devenind cele mai elocvente exemple pentru dorința omului de mântuire. În poezia lui, cu accente vădit religioase, este prezentată azima, pâinea nedospită, asemănătoare cu lipia, coaptă pe piatră sau pe plită încinsă, amintind de vremurile arhaice, strămoșești, pâinea fiind considerată de poet „o fericire”.

Ultimul subcapitol al lucrării noastre se intitulează *Românismul – blazon cu aură sacră*, secvență finală în care ne-am ocupat de românismul înțeles în plenitudinea de simboluri și înfățișări pe care le poate lua în cuprinsul operei poetului cu rădăcina în tradiții, obiceiuri, valori.

Seva românismului se regăsește în istoria și moștenirea culturală a poporului român, având forme folclorice, literare, spirituale profund naționale. Grigore Vieru, poet basarabean de

referință, aduce în operele sale laitmotivul românismului, într-un limbaj simplu și profund, valorile și identitatea românească. Iubirea sa devotată poporului și patriei este exprimată prin imagini lirice care prezintă meleagurile țării, viața rurală, relaționând astfel cu tradițiile și cultura. De asemenea, poetul, în lirica sa, a abordat și teme precum iubirea, lupta pentru libertate, Divinitatea reflectând spiritul și aspirațiile poporului. În lirica sa, poetul Grigore Vieru se adresează adesea Divinității, într-un solilocviu rostit în numele poporului său. În acest sens, cele mai relevante teme care ilustrează opera viereană sunt natura, tradițiile și obiceiurile populare alături de teme religioase majore.

Opera lui Vieru este un testament al devotamentului său față de cauza românismului, poeziile sale menținând vie conștiința națională, într-un îndemn neobosit de a lupta pentru păstrarea identității lingvistice a neamului său. De asemenea, creațiile sale păstrează o aură melodioasă a artei poetice însuflețite de un har divin, constituind o sursă de inspirație și de mândrie, nu doar pentru cei care prețuiesc identitatea și valorile românești, ci pentru întreaga literatură națională asupra căreia Grigore Vieru și-a lăsat amprenta.

Am consultat o bibliografie generoasă cu privire la sacru și identitate umană, concretizată în repere fundamentale, utile pentru o cercetare amplă (Mircea Eliade, Rudolf Otto, Roger Caillois). De asemenea, critica literară basarabeană (Mihai Cimpoi, Ana Bantoș, Alexandru Burlacu, Mihai Dolgan, Veronica Postolachi, Ana Bantoș ș.a.) ne-au fost repere în emiterea judecăților de valoare despre opera lui Grigore Vieru.

Bunăoară, criticul literar Ana Bantoș consideră că identitatea umană asimilează sacralitatea și de la această premisă, alcătuiește un studiu comparativ, făcând o paralelă între evoluția poeziei de pe cele două maluri ale Prutului, observând faptul că există o diferență de abordare între poeții șaizeciști din Basarabia și cei din Patria-mamă, a cărei consecință este ruptura de poeții interbelici români. Acest fapt a produs în Basarabia o traumă imensă, scriitorii din Patria-mamă precum Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Bacovia fiind scoși din cărțile editate în perioada proletcultistă: „Credeam că un noroc e plaga,/ Un bine graiul cel sluțit./ Citesc azi pe Arghezi, Blaga/ - Ce tare, Doamne-am fost mințit!” (Grigore Vieru, Scrisoare din Basarabia)

Răspunsul la întrebarea „Cum se definește identitatea națională?” îl oferă Andrei Marga¹, considerând că: „Identitatea națională este rezultat al dezvoltării acelei națiuni, înfăptuită de aceasta. A o concepe în afara acesteia e eronat, ca orice anacronism, ceea ce condiționează dezvoltarea afectează identitatea națională. O afectează mai direct și mai în profunzime pe măsura consolidării modernității.”

¹ MARGA, Andrei, *Identitate națională și modernitate*, Libris Editorial, Brașov, 2018, p. 81

Pentru basarabeni, identitatea este o reflectare a spiritului românesc. Identitatea națională în Basarabia este reflectată prin sfânta iubire de țară, în absența acesteia, moldovenii pierzându-și românitatea.

Poetul Grigore Vieru scrie în cheia sufletească a relației sale cu Lumea pe care o reprezintă, creația sa cunoscând influențe care trimit către Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Bacovia, Octavian Goga.

Un adevărat poet al cetății, el scrie pentru ceilalți și pentru un scop al comunității, pentru consolidarea identității naționale – identitatea românească, poezia viereană devenind astfel o discretă și rafinată formă de mobilizare a comunității, o expresie a unei „semeții identitare”.

Criticul literar Mihai Cimpoi, în cadrul eseului *Întoarcere la izvoare*, subliniază faptul că poetul Grigore Vieru a revenit la izvoarele de unde a rodit personalitatea creatoare, sugerându-se astfel axa creației viereane, întoarcerea la matricea stilistică a neamului și păstrarea conexiunii cu mitul, cu balada populară și cu tradiția populară românească, ce ”devin esențe care se regăsesc în inconștientul comunității basarabene, alcătuind arhetipul național, care este, în fapt, suma celorlalte arhetipuri, prezente în opera poetului Grigore Vieru, poetul având darul de a afla sentimentele pe care le-au cunoscut înaintașii, „strămoșii cu ființa lor arhaică primitivă.”²

Opera lui Vieru este un testament al devotamentului său față de cauza românismului, poeziile sale menținând vie conștiința națională a poporului, într-un îndemn neobosit de a lupta pentru drepturile cultural-lingvistice. De asemenea, creațiile sale păstrează o aură melodică a artei poetice însuflețite de un har divin, constituind o sursă de inspirație și de mândrie, nu doar pentru cei care prețuiesc identitatea și valorile românești, ci pentru întreaga literatură națională asupra căreia Grigore Vieru și-a lăsat amprenta.

² CIMPOI, Mihai, *Grigore Vieru, poetul arhetipurilor*, fragment din studiul *Grigore Vieru, poetul simbol*, Academica, Editura Știința, Chișinău, 2010, p. 23